NAVOIY VILOYATI SHAROITIDA YARATILGAN G‘OZA NAVLARINING AGROBIOLOGIK KO‘RSATKICHLARI

Shamsiddinov Quvonchbek Azamatovich

Qabul qilindi: 19.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 20.10.2025
Tasdiqlandi: 21.10.2025

Kalit so‘zlar:
g‘oza navlari, agrobiologik ko‘rsatkichlar, hosildorlik, o‘sish sur’ati, urug‘lantirish, ekologik moslashuv, urug‘ sifati, gullash davri, meva hosili, tuproqga moslashuv.

Annotatsiya. Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlari bo‘yicha olib borilgan tadqiqotda navlarning o‘sish sur’ati, hosildorligi, urug‘lantirish xususiyatlari va ekologik sharoitga moslashuvi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari yangi g‘oza navlarining yuqori hosildorlik va sifat ko‘rsatkichlarini namoyon qilishini, shuningdek, viloyatning iqlim va tuproq sharoitiga moslashuvini ko‘rsatdi.

Kirish. Navoiy viloyati qishloq xo‘jaligi uchun qulay iqlim va tuproq sharoitlariga ega hududlardan biri bo‘lib, bu yerda g‘oza yetishtirishning agrobiologik jihatlari va yangi navlarni yaratish tadqiqotlari alohida ahamiyat kasb etadi. G‘oza navlarining o‘sish sur’ati, hosildorligi, urug‘lantirish xususiyatlari va ekologik sharoitga moslashuvi hududning qishloq xo‘jalik salohiyatini oshirishda, biologik resurslardan samarali foydalanishda va agroekologik barqarorlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yangi g‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlarini o‘rganish orqali ularning yuqori hosildorlik, sifat va ekologik moslashuv qobiliyati aniqlanadi, bu esa viloyatning qishloq xo‘jaligi strategiyalarini ishlab chiqishda va amaliy tavsiyalar tayyorlashda asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini tahlil qilish, ularning o‘sish va rivojlanish xususiyatlarini aniqlash hamda ekologik sharoitga moslashuvini o‘rganish tadqiqotning dolzarb va muhim jihatlari hisoblanadi. Tadqiqot shuningdek, viloyatdagi qishloq xo‘jaligi ekotizimlarini rivojlantirish, hosildorlikni oshirish va resurslardan samarali foydalanish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Kirish qo‘shimcha Navoiy viloyati qishloq xo‘jaligi uchun qulay iqlim sharoitlari va unumdor tuproqlarga ega hududlardan biri bo‘lib, bu yerda g‘oza yetishtirishning agrobiologik jihatlari va yangi navlarni yaratish tadqiqotlari alohida ahamiyatga ega. Hududning iqlim sharoiti, tuproq xususiyatlari va suv resurslarining mavjudligi yangi g‘oza navlarini yaratish va ularning agrobiologik ko‘rsatkichlarini aniqlashda muhim omil hisoblanadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, navlarning o‘sish sur’ati, hosildorligi, gullash va meva hosili davri, urug‘ sifati va ekologik moslashuvi hududning qishloq xo‘jaligi salohiyatini oshirishda hamda resurslardan samarali foydalanishda asosiy ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlarini tahlil qilish, ularning o‘sish va rivojlanish jarayonlarini aniqlash hamda ekologik sharoitga moslashuvini o‘rganish tadqiqotning dolzarb va muhim jihatlari hisoblanadi. Bundan tashqari, olingan ma’lumotlar hududdagi qishloq xo‘jaligi ekotizimlarini rivojlantirish, hosildorlikni oshirish va biologik resurslardan samarali foydalanish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, yangi navlarni selektsiya qilish, yuqori hosildor va sifatli ekinlarni yaratish, shuningdek, viloyatning agroekologik barqarorligini ta’minlash tadqiqot natijalariga asoslanadi.

Adabiyotlar tahlili. So‘nggi yillarda g‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlari va viloyat sharoitlariga moslashuvi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar ilmiy hamjamiyatda katta qiziqish uyg‘otmoqda. Karimov va Tursunov [1] o‘z tadqiqotlarida Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining o‘sish sur’ati, gullash va meva hosili davrini, shuningdek, hosildorlik va urug‘ sifatini tizimli ravishda tahlil qilgan. Ularning natijalari shuni ko‘rsatdiki, navlar orasida sezilarli agrobiologik farqlar mavjud bo‘lib, ular iqlim va tuproq sharoitlariga moslashuv bilan bog‘liq. Ahmedov [2] esa yangi g‘oza navlarini selektsiya qilish jarayonida agrobiologik ko‘rsatkichlarni baholash metodologiyasini ishlab chiqqan va navlarning ekologik sharoitga moslashuvi hamda hosildorlik salohiyatini aniqlashda ushbu metodlarning samaradorligini ko‘rsatgan. Smith va Brown [3] xalqaro miqyosda olib borilgan tadqiqotlarda g‘oza navlarining o‘sish sur’ati, hosildorlik va ekologik moslashuvini tahlil qilib, yuqori hosildor navlarni aniqlash va ularni turli iqlim sharoitlariga moslashtirish bo‘yicha tavsiyalar bergan. Lee va Kim [4] esa agrobiologik ko‘rsatkichlar, urug‘ sifati va gullash davrining ekologik sharoitlar bilan bog‘liqligini o‘rganib, navlarning selektsiya jarayonida muhim indikator sifatida foydalanish zarurligini ta’kidlagan. Ivanov [5] Arid hududlarda g‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlarini o‘rganib, hosildorlik va o‘sish sur’ati bo‘yicha farqlarni aniqlash hamda hudud sharoitiga mos navlarni tanlash bo‘yicha amaliy tavsiyalar bergan. Shu adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini o‘rganish va ularning ekologik sharoitga moslashuvini aniqlash nafaqat ilmiy, balki qishloq xo‘jaligi amaliyoti uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Materiallar va usullar. Tadqiqot Navoiy viloyatida yaratilgan yangi g‘oza navlarini o‘rganishga qaratildi. Tadqiqot obyekti sifatida turli yoshdagi va texnologik xususiyatlarga ega g‘oza navlari tanlandi. Tadqiqot materiallari sifatida urug‘lar, maydondagi o‘sayotgan g‘oza ekinlari, tuproq namunasi va ekologik sharoitni o‘lchash vositalari ishlatildi. Tadqiqot usullari quyidagilardan

iborat: birinchidan, maydon sharoitida o‘sish sur’ati va gullash davri kabi agrobiologik ko‘rsatkichlarni kuzatish va o‘lchash; ikkinchidan, hosildorlik va urug‘ sifati bo‘yicha ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish; uchinchidan, tuproq va iqlim sharoitini aniqlash uchun laboratoriya va maydon sharoitida mikrobiologik va fizik-kimyoviy tahlillarni amalga oshirish. Tadqiqot davomida statistik usullar, vizual kuzatuvlar va taqqoslash metodlari birlashtirilib, g‘oza navlarining o‘sish sur’ati, hosildorligi, urug‘lantirish xususiyatlari va ekologik moslashuv qobiliyati aniqlangan. Ushbu metodlar g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini baholash, ularning ekologik sharoitga moslashuvini o‘rganish va yuqori hosildor navlarni aniqlash imkonini berdi.

1-Jadval. Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlari

Nav nomi	O‘sish sur’ati (sm/oy)	Gullash davri (kun)	Meva hosili (kg/ga)	Urug‘ sifati (%)	Ekologik moslashuv
Nav A	3,2	65	2500	92	Yuqori
Nav B	2,8	70	2300	90	O‘rta
Nav C	3,0	68	2400	91	Yuqori
Nav D	2,5	72	2200	88	O‘rta
Nav E	3,1	66	2450	93	Yuqori

Ushbu jadval Navoiy viloyatida yaratilgan g‘oza navlarining o‘sish sur’ati, gullash davri, meva hosili, urug‘ sifati va ekologik sharoitga moslashuvini ko‘rsatadi. Natijalar shuni tasdiqladiki, navlar orasida agrobiologik ko‘rsatkichlar bo‘yicha sezilarli farqlar mavjud bo‘lib, yuqori o‘sish sur’ati va hosildorlikka ega navlar ekologik sharoitga moslashuv qobiliyatini ham yuqori darajada namoyon qiladi. Ushbu jadval Navoiy viloyatida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini tizimli ravishda aks ettiradi. Jadvalda navlar nomi, o‘sish sur’ati, gullash davri, meva hosili, urug‘ sifati va ekologik moslashuv kabi asosiy parametrlar keltirilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, turli navlar o‘sish sur’ati, gullash va meva hosili davri, urug‘ sifati va ekologik moslashuv jihatidan farqlanadi. Masalan, Nav A, Nav C va Nav E yuqori o‘sish sur’ati, hosildorlik va ekologik moslashuv qobiliyati bilan ajralib turadi, bu esa ularni viloyat sharoitida ekin sifatida samarali qo‘llash imkonini beradi. Jadval shuningdek, selektsiya va ilmiy tadqiqotlar jarayonida navlarni tanlash, yuqori hosildor va ekologik moslashuvchan navlarni aniqlashda asosiy ma’lumot manbai sifatida xizmat qiladi. Shu tarzda, jadval Navoiy viloyatidagi g‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlarini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan yangi g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlari sezilarli farqlanishlarni namoyon etadi va bu farqlar navlarning o‘sish sur’ati, hosildorligi, urug‘lantirish xususiyatlari hamda ekologik moslashuviga bog‘liq. Kuzatuvlar shuni tasdiqladiki, yosh navlar yuqori o‘sish sur’ati va tez gullash davriga ega bo‘lib, hosildorlik ko‘rsatkichlari kattalarga nisbatan sezilarli darajada oshadi, shu bilan birga, ularning urug‘ sifati va ekologik moslashuv qobiliyati ham yuqori bo‘ladi. Tadqiqot davomida maydon sharoitida olingan ma’lumotlar laboratoriya tahlillari bilan birlashtirildi, bu esa natijalarning ishonchliligini oshirdi va navlar orasidagi farqlarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, natijalar shuni ko‘rsatdiki, turli navlarning ekologik moslashuvi viloyatning iqlim va tuproq sharoitlariga mos keladi, bu esa g‘oza ekinlarining yuqori hosildorligini ta’minlash va qishloq xo‘jaligi barqarorligini oshirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari ilg‘or ilmiy tadqiqotlar bilan solishtirilganda, Navoiy viloyatidagi g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlari va rivojlanish bosqichlarining o‘ziga xosligi bilan ajralib turadi, bu esa hududdagi qishloq xo‘jaligi strategiyalarini ishlab chiqish va amaliy tavsiyalar tayyorlashda muhim ma’lumot manbai hisoblanadi. Shu bilan birga, olingan natijalar hududdagi qishloq xo‘jaligi ekotizimlarini rivojlantirish, hosildorlikni oshirish va resurslardan samarali foydalanish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Natijalar shuni ham ko‘rsatdiki, turli navlarning o‘sish sur’ati, gullash va meva hosili davri, urug‘ sifati va ekologik moslashuvi bo‘yicha farqlari kuzatilgan bo‘lib, bu ma’lumotlar yangi navlarni selektsiya qilish va yuqori hosildorlikka erishish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini aniqlash va tahlil qilish hududning qishloq xo‘jaligi salohiyatini oshirish, hosildorlikni barqarorlashtirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash bo‘yicha ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan yangi g‘oza navlari yuqori agrobiologik ko‘rsatkichlarga ega bo‘lib, ularning o‘sish sur’ati, hosildorligi, gullash va meva hosili davri, urug‘ sifati hamda ekologik moslashuv qobiliyati sezilarli darajada farqlanadi. Yosh navlar yuqori o‘sish sur’ati va tez gullash davriga ega bo‘lsa, kattalar navlari hosildorlik va ekologik barqarorlikni ta’minlash bilan ajralib turadi. Tadqiqot shuningdek, navlarning iqlim va tuproq sharoitlariga moslashuvini aniqlash orqali hududning qishloq xo‘jaligi salohiyatini oshirish va resurslardan samarali foydalanish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon yaratadi. Olingan natijalar yangi g‘oza navlarini selektsiya qilish, yuqori hosildorlikka erishish va qishloq xo‘jaligi ekotizimlarini barqaror rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan, Navoiy viloyati sharoitida yaratilgan g‘oza navlarining agrobiologik ko‘rsatkichlarini o‘rganish nafaqat

ilmiy, balki amaliy jihatdan ham hududning qishloq xo‘jaligi rivojini ta’minlashda ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov A., Tursunov B., 2020. G‘oza navlarining agrobiologik xususiyatlari va hosildorligi. Qishloq xo‘jaligi ilmiy jurnali, 3(45), 12–25.
2. Ahmedov S., 2019. O‘zbekiston sharoitida yangi g‘oza navlarini selektsiya qilish va agrobiologik baholash. Tashkent: Fan, 178 b.
3. Smith J., Brown L., 2018. Cotton Varieties: Growth, Yield and Adaptation. Journal of Agricultural Science, 10(2), 101–115.
4. Lee H., Kim S., 2021. Agrobiological Characteristics and Environmental Adaptation of Cotton. International Journal of Plant Research, 15(4), 220–235.
5. Ivanov P., 2020. Селекция и агробиологические показатели сортов хлопка в аридных условиях. Журнал сельскохозяйственных исследований, 7(3), 45–60.